

Activiteitenverslag Spinozalens 2024-2025

Laureaat Achille Mbembe in gesprek met de finalisten van het educatieproject. Foto © BuroLab

Voorwoord

De cyclus 2024-2025 van de Spinozalens is om meerdere redenen bijzonder geweest. Na een periode van financiële onzekerheid komt in mei 2024 het verlossende woord van de gemeente Den Haag: voortaan zal de Stichting Internationale Spinozaprijs, initiatiefnemer van de Spinozalens, een jaarlijkse bijdrage van de gemeente ontvangen. Die toezegging komt niet uit de lucht vallen: 35 hoogleraren, journalisten en vertegenwoordigers van Haagse organisaties hebben tussen november 2023 en maart 2024 een manifest ondertekend waarin ze de gemeente Den Haag vragen de toekomst van de Spinozalens veilig te stellen.

In rap tempo wordt vervolgens een Nederlands-Vlaamse jury voor de Spinozalens 2025 samengesteld rondom 'toekomstbestendige solidariteit', een urgent thema in tijden van politieke en maatschappelijke onrust. In het najaar van 2024 draagt de jury unaniem de Kameroense denker Achille Mbembe (1957) voor als laureaat. Dat met Mbembe de Stichting Internationale Spinozaprijs een spraakmakende denker aan haar eregalerij kan toevoegen, wordt al gauw duidelijk. Publieke podia en universiteiten staan in de rij om een evenement met hem te organiseren; helaas kunnen niet al hun verzoeken worden gehonoreerd. Bovendien zijn de publieksevenementen met Mbembe, die in november 2025 plaatsvinden, snel uitverkocht.

Traditiegetrouw organiseert de Stichting Internationale Spinozaprijs een educatief project voor jongeren in aanloop naar de uitreiking van de Spinozalens 2025 op 24 november – de geboortedag van Spinoza – in het Haagse Kunstmuseum. Voor dit project zijn de samenwerkingspartners snel gevonden: het Wereldmuseum en Baltan Laboratories. Hoogtepunt van deze Achille Mbembe Challenge vormt de ontmoeting van de finalisten met de laureaat in het Mauritshuis. De laureaat toont zich verguld met deze jonge Nederlanders en Vlamingen die aan de hand van zijn werk een oplossing bedachten voor problemen rondom de klimaatcrisis, de restitutie van (gestolen) erfgoed of digitale kolonisatie. Door Mbembes hartelijke uitstraling voelen de jongeren zich op hun beurt uitgenodigd om hem een vraag te stellen.

Ten slotte brengt Koninklijke Boom Uitgevers, net als bij eerdere edities van de Spinozalens, een recent werk van de laureaat in Nederlandse vertaling op de markt. *De aarde als gemeenschap* van Achille Mbembe wordt goed ontvangen in de Nederlandstalige pers.

Dit activiteitenverslag gaat nader in op de verschillende activiteiten en initiatieven rondom de Spinozalens 2025. Namens het bestuur van de Stichting Internationale Spinozaprijs dank ik iedereen die een bijdrage leverde aan de cyclus 2024-2025 rond het thema 'toekomstbestendige solidariteit'. Zonder jullie – vaak onbezoldigde – inzet was deze editie van de Spinozalens niet mogelijk geweest.

Den Haag, 15 maart 2026
Prof.dr. Jet Bussemaker, voorzitter

1. Thema en jury

Als in mei 2024 het voortbestaan van de Spinozalens is veiliggesteld, benadert het bestuur van de Stichting Internationale Spinozaprijs Huub Dijkstra (Universiteit van Amsterdam) om voorzitter te worden van de jury rondom het thema **toekomstbestendige solidariteit**. In samenwerking met Dijkstra, hoogleraar Philosophy of Science and Politics en wetenschappelijk directeur van het Institute for Advanced Science, wordt vervolgens een Nederlands-Vlaamse jury samengesteld.

De jury, v.l.n.r.: Behnam Taebi, hoogleraar Energie en Klimaatethiek (TU Delft), Huub Dijkstra (voorzitter), Sandra Ponzanesi, hoogleraar Media, Gender and Postcolonial Studies (Universiteit Utrecht), Naomi Jacobs, docent bio-ethiek (TU Twente) en Manu Claeys, schrijver en activist.

De jury komt in het najaar van 2024 driemaal bijeen en draagt de **Kameroense denker Achille Mbembe** als laureaat voor de Spinozalens 2025 voor aan het bestuur. In haar rapport prijst de jury de rigoureuze, innovatieve en veelomvattende manier waarop Mbembes oeuvre het thema 'toekomstbestendige solidariteit' adresseert. De jury omschrijft zijn oeuvre als 'krachtig' en 'voortdurend in beweging'. Mbembe vertolkt zijn ideeën over neokolonialisme, digitalisering, klimaat en racisme 'met een nauwelijks ingehouden woede' en houdt ons, Europeanen, zo een spiegel voor. Maar hij verwoordt ook een boodschap van hoop, 'hoop die van het Afrikaanse continent komt'. Het Afrikaanse 'archief', zoals Mbembe de traditie van zijn continent aanduidt, biedt inspiratie voor een andere omgang met elkaar, met andere levende wezens en met de planeet. Die andere omgangsvormen zijn urgent, want volgens Mbembe staan de toekomst van het leven, de rede en de aarde op het spel, aldus de jury in haar [rapport](#).

Tijdens een bijeenkomst van [Filosofie in Den Haag](#), een van de Haagse samenwerkingspartners van de Spinozalens, maakt Huub Dijkstra op 18 november 2024 de laureaat bekend en leest hij het juryrapport voor. Er wordt ook een [video](#) vertoond waarin Achille Mbembe zich rechtstreeks tot het publiek wendt en kort ingaat op de noodzaak van solidariteit voor het voortbestaan van de aarde. De toekenning van de Spinozalens aan een Afrikaanse laureaat betekent vooral een erkenning van al het [filosofische] werk dat vandaag de dag op het Afrikaanse continent plaatsvindt, zo houdt de denker zijn gehoor voor.

Links: Dijkstra maakt laureaat bekend. Rechts: Mbembe heeft een videoboodschap voor de bezoekers van Filosofie in Den Haag.

2. Achille Mbembe in Nederland en België

Vergezeld door zijn negentienjarige dochter Lea, bezoekt laureaat Achille Mbembe Nederland en België tussen 23 en 29 november 2025. Mbembe heeft maar liefst zeven publieke optredens. Ook wordt een aantal besloten bijeenkomsten gehouden met de laureaat. Zijn optredens worden in samenwerking met de Stichting Internationale Spinozaprijs georganiseerd. De openbare evenementen trekken veel jongeren en jongvolwassenen.

23 november 2025

Achille Mbembe spreekt bij het Amsterdamse **Spui25** over [samenzweringstheorieën in postkoloniaal Afrika](#). Aanleiding vormt de publicatie van de bundel *Conspiracy Narratives from Postcolonial Africa*, samengesteld door Roger Orock en Peter Geschiere, respectievelijk leerling en leermeester van de laureaat.

24 november 2025

Op de geboortedag van Spinoza organiseert de Stichting Internationale Spinozaprijs een **Meet & Greet** voor de jonge finalisten van de Achille Mbembe Challenge met de laureaat in samenwerking met het **Mauritshuis** (zie volgend hoofdstuk voor meer informatie).

Daarna vindt de **openbare uitreiking van de Spinozalens 2025** plaats in – en in samenwerking met – het **Kunstmuseum van Den Haag**, waar Saskia Bruines, wethouder Financiën, Cultuur en Economische ontwikkeling, de prijs overhandigt aan Mbembe. In zijn aanvaardingsspeech gaat de laureaat onder meer in op het lot van Spinoza. Als er één Spinoza is met wie Mbembe zich wil associëren, dan is het wel de wijsgeer die werd geëxcommuniceerd omdat hij opschreef wat hij dacht. Na de toespraak van Mbembe gaat Margriet Schavemaker, directeur van het museum, in gesprek met hem.

*Links: Dochter Lea tijdens de Meet & Greet.
Foto © BuroLab*

Rechts: Mbembe heeft zojuist het beeldje ontvangen uit handen van wethouder Bruines.

25 november 2025

Achille Mbembe spreekt op 25 november een volle zaal toe - 190 studenten, jonge academici en andere belangstellenden - over toekomstbestendige solidariteit in de **Openbare Bibliotheek van Utrecht**. De bijeenkomst wordt georganiseerd door [Institutions for Open Society](#), [Network van Enviromental Humanities](#), [Netherlands School for Gender Studies](#) en [Critical Pathways](#) van de Universiteit Utrecht, en [Netherlands Research School for Literary Studies](#). Na de lezing gaan twee hoogleraren en een universitair hoofddocent met Mbembe in gesprek over *race theory*, *environmental humanities*, *development studies* and *digitalization*. Veel studenten staan na afloop in de rij om een boek te laten signeren door de laureaat. De lezing is te zien op [vimeo](#).

V.l.n.r. Sandra Ponzanesi (moderator), Jamila Mascat, Kei Otsuki, Bruce Mutsvairo (allen als hoogleraar of universitair hoofddocent verbonden aan de UU) en Achille Mbembe.

26 november 2026

Op 26 november is Achille Mbembe te gast bij het **Wereldmuseum in Amsterdam**. In de ochtend is er een *invitational conversation*, georganiseerd door het [Research Institute for Material Culture](#) van het Wereldmuseum en het [Institute of Advanced Study](#) (Universiteit van Amsterdam). Experts gaan in gesprek met Mbembe onder leiding van Wayne Modest, inhoudelijk directeur van het museum. Centrale thema's zijn de relatie tussen kapitalisme, ecologische rampen en racisme; de verhouding tussen necropolitiek en technologie, en de vraag hoe het academische en publieke debat recht kan

doen aan de Afrikaanse geschiedenis, en mens- en wereldbeelden. (Met de door hemzelf gemunte term 'necropolitiek' verwijst Mbembe naar de macht om over leven en dood te beslissen. Het begrip speelt een cruciale rol in zijn politieke theorie over uitsluiting, migratie en grenzen.)

Peter Geschiere, emeritus hoogleraar antropologie (UvA), introduceert Mbembe bij deelnemers gesprek.

's Middags worden Mbembe en zijn dochter rondgeleid in het museum. 's Avonds organiseert het Wereldmuseum het openbaar event 'Een solidaire toekomst' met Mbembe in samenwerking met het [Brainwash Festival](#). Wayne Modest interviewt Mbembe voor een publiek van vierhonderd overwegend jonge mensen. Hierna gaan drie bekende activisten en schrijvers in gesprek met de laureaat over verzet, klimaat en rechtvaardigheid. Net als in Utrecht staan jongeren na afloop lang in de rij voor de signeursessie. Het publieke interview is te zien via [deze link](#).

Rechts, v.l.n.r.: Nani Jansen Reventlow (Radicale rechtvaardigheid), Shivant Jhagroe (Voorbij duurzaamheid), Wayne Modest, Achille Mbembe en Clarice Gargard (From resistance to (r)evolution), Foto's @Les Adu.

27 November 2025

De volgende dag is Achille Mbembe te gast bij de **Katholieke Universiteit Leuven**. Eerst heeft hij een bijeenkomst met PhD-studenten van de sectie Sociale en Culturele Antropologie. Zij geven een korte pitch over hun onderzoek, waarna Mbembe hen feedback geeft.

Aan het eind van de middag geeft Mbembe de publiek toegankelijke lezing 'The Earthly Community' – naar zijn gelijknamige boektitel, die goed aansluit bij het thema van de Spinozalens (zie verderop hoofdstuk 5) – in de uitverkochte Max Weber aula van de faculteit Sociale Wetenschappen.

28 November 2025

De volgende ochtend spreekt Mbembe op het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte aan de KU Leuven. De titel van zijn lezing is 'Necropolitics Revisited'.

's Middags is Mbembe te gast bij de Franstalige **Université Libre de Bruxelles**. Hij geeft er de publieke lezing 'La Communauté Terrestre'. De lezing wordt georganiseerd door diverse gremia van de ULB. Ook de studentenorganisatie WeDecolonize van de Nederlandstalige Vrije Universiteit Brussel sluit zich bij de organisatie aan.

29 November 2025

Op de laatste dag van zijn bezoek aan België treedt Mbembe op in het [Museum Aan de Stroom \(MAS\)](#) te Antwerpen. Eerst is er een Meet & Greet voor Vlaamse jongeren met Congolese roots die meedenken over het eerherstel rondom het [Kakungu-masker](#), dat tot een paar jaar geleden in het

Afrika-museum van Tervuren werd tentoongesteld. Daarna geeft Mbembe een lezing over eerherstel en gestolen erfgoed en krijgt hij een rondleiding in het museum.

Mbembe wordt rondgeleid in het MAS – Foto: MAS, ©Frederik Beyens, 2025

Mbembe signeert het boek van een jonge bezoeker – Foto: MAS, ©Frederik Beyens, 2025

3. Boeken ter gelegenheid van de Spinozalens

Zoals gebruikelijk brengt Koninklijke Boom Uitgevers een recente publicatie van de laureaat in Nederlandse vertaling uit, vlak voor de uitreiking van de Spinozalens. Voor deze editie wordt dat *De aarde als gemeenschap*, de vertaling van *The Earthly Community; Reflections on the Last Utopia*, dat in 2022 verscheen bij V2 (Rotterdam). Tegen de achtergrond van klimaatverandering, digitale ontwrichting en toenemende ongelijkheid pleit Achille Mbembe in dit boek voor een fundamentele herziening van onze plaats binnen het wereldwijde ecosysteem. Hij roept op tot een nieuwe planetaire bewustwording: een manier van denken en leven die de aarde erkent als gedeelde ruimte en als fundament voor een gemeenschappelijke toekomst. De aarde als gemeenschap sluit met andere woorden naadloos aan bij het thema ‘toekomstbestendige solidariteit’ van de Spinozalens 2025.

De Standaard (****): ‘Achille Mbembe laat je door een niet-westerse bril naar de wereld kijken in *De aarde als gemeenschap*.’

De Nederlandse uitgever van Mbembes werk grijpt de uitreiking van de filosofieprijs aan om opnieuw twee werken op de markt te brengen waarmee de Kameroense denker ruim tien jaar geleden internationaal doorbrak. Het gaat om *Kritiek van de Zwarte Rede* (oorspronkelijk uit 2013) en *Necropolitiek* (oorspronkelijk uit 2016).

4. De Achille Mbembe Challenge

Proces: van laureaat naar voltooid educatieproject

Voor het educatieve project, dat traditiegetrouw de opmaat vormt naar de uitreiking van de Spinozalens, gaat de Stichting Internationale Spinozaprijs medio februari 2025 een samenwerking aan met het [Wereldmuseum](#) en [Baltan Laboratories](#). Deze partners liggen voor de hand, gezien hun grote affiniteit met het werk van Achille Mbembe. Zijn concept 'Het universele recht om adem te halen', waarin het thema van de Spinozalens 2025 volledig tot zijn recht komt, vormt het uitgangspunt van het project voor scholieren en studenten. Er wordt een projectteam gevormd met vertegenwoordigers van de drie samenwerkingspartners.

Uit eerdere edities van de Spinozalens is al gebleken dat je met een ontwerpwedstrijd ook jongeren kunt bereiken die geen expliciete interesse hebben in filosofie. Door hen te laten ervaren dat filosofische concepten een inspiratiebron kunnen zijn om hedendaagse problemen aan te pakken, geef je hen de kans om kennis te maken met het werk van de laureaat. Een ontwerpwedstrijd spreekt jongeren bovendien niet alleen op hun intellectuele vermogens aan, maar ook op hun creatieve en praktische vaardigheden. Dat vergroot de kans om ook praktisch geschoolde jongeren te bereiken. Daarmee is het idee voor de Achille Mbembe Challenge geboren.

Voor de Challenge bedenkt het projectteam drie casussen waaruit potentiële deelnemers kunnen kiezen. Het Wereldmuseum werkt de casussen 'klimaat en verzet' en 'eerherstel en (gestolen) erfgoed' uit, Baltan Laboratories de casus 'digitale kolonisatie', thema's die genoemde organisaties na aan het hart liggen. De drie casussen vormen de kern van het projectplan, waarmee het projectteam vanaf april 2025 diverse fondsen en sponsors aanschrijft. De laatste substantiële aanvraag gaat op 1 augustus 2025 de deur uit.

Eind april 2025 start het projectteam met de werving van deelnemers. Het team ontwikkelt informatiefolders, die vervolgens verspreid worden via de netwerken van de betrokken organisaties. Teamleden schrijven onder meer docenten en hun beroepsorganisaties, hoogleraren en andere universiteitsdocenten aan. In samenwerking met de gemeente Den Haag vindt een intensieve wervingscampagne onder Haagse onderwijsinstellingen plaats. Vlak voor de zomervakantie worden studenten direct benaderd via Instagram en LinkedIn. De oproep via *social media* wordt eind augustus herhaald, net als de wervingscampagne gericht op docenten en academici.

© BuroLab

Vanaf eind mei kunnen jongeren en docenten informatie over de Challenge vinden op een [aparte webpagina](#) van www.spinozalens.nl zoals de beschrijvingen van de drie casussen en een tijdsplan

voor de Challenge. Het tweetalige materiaal voor de challenge wordt vormgegeven op basis van de visuele identiteit die speciaal voor de wedstrijd wordt ontwikkeld. Het leeuwendeel van het educatieve materiaal wordt in de zomermaanden van 2025 ontwikkeld en is vlak voor de start van de Challenge beschikbaar.

De ontwerpwedstrijd zelf vindt plaats tussen begin september en 24 november 2025. Uiteindelijk schrijven zich zes Nederlandse en Vlaamse docenten in met zeven klassen/groepen leerlingen uit het voortgezet onderwijs. Er melden zich twee mbo's met respectievelijk zeventig en 25 studenten. Eén hbo-docent schrijft zich in met een groep van vier buitenlandse studenten en twaalf universiteitsstudenten melden zich aan op individuele basis of in tweetallen.

De Challenge bestaat uit twee fases: tijdens de eerste fase (tot 3 oktober) kiezen de deelnemers een van de drie casussen, maken ze een eerste schets van hun ontwerp en vullen ze een vragenformulier in. Op dat formulier wordt onder meer gevraagd naar de relatie tussen het beoogde ontwerp en het gedachtegoed van Mbembe. De eerste fase levert in totaal dertien voorontwerpen op: zes schetsen van scholierenteams, twee inzendingen van individuele mbo-studenten, één inzending van een mbo-klas, twee individuele voorstellen van hbo-studenten en twee voorontwerpen van universiteitsstudenten. Daaruit selecteert het projectteam zeven kansrijke projecten. Tijdens de tweede fase krijgt elk team of individuele finalist twee keer een individuele coaching-sessie, verzorgd door het projectteam. Op één team na maakten alle finalisten hier gebruik van.

Op 15 november krijgen de finalisten een training in het Wereldmuseum Leiden. Tijdens plenaire sessies en teamsessies oefenen ze hun pitch waarmee ze later op de dag hun ontwerp aan de jury zullen presenteren.

Foto's © BuroLab

Op het einde van de middag vinden die presentaties plaats. Op hun beurt stellen de juryleden vragen aan elk team of individuele finalist.

V.l.n.r. juryleden Challenge: techniekfilosoof Katleen Gabriels (universitair hoofddocent techniekfilosofie, Universiteit), Martine Gosselink (voorzitter, directeur Mauritshuis), Daphina Misiedjan (universitair docent mensenrechten en milieu, International Institute of Social Sciences) en cultureel werker Erica Carglione. Foto © BuroLab

Voorafgaand aan de uitreiking op 24 november ontmoeten de finalisten Achille Mbembe in het Mauritshuis. Elk team (of individuele finalist) stelt een vraag aan de laureaat. De finalisten zitten op het puntje van hun stoel en de laureaat geniet zichtbaar van de jongeren die met zijn werk aan de slag zijn gegaan. Als de jongste finalist hem vraagt of hij een voorbeeld kan geven van de veranderingen die zijn werk in gang hebben gezet, antwoordt Mbembe: ‘Kijk naar wat jullie hebben gemaakt!’

De winnaars van de Challenge - één scholierenteam en één studententeam - worden bekend gemaakt op 24 november 2025 tijdens de uitreikingsceremonie van de Spinozalens 2025 in het Haagse Kunstmuseum. Voorafgaand aan de overhandiging van de Spinozalens leest juryvoorzitter Martine Gosselink het [juryrapport](#) voor. Naser, Améline, Esther en Serafiën van het Sint Jan Berchmanscollege in Brussel vormen het beste leerlingenteam. Zij ontwierpen de app MBOK@ die

tot doel heeft de ‘necropolitiek’ van de huidige mainstream apps tegen te gaan. Om een sociaal medium te bedenken waar elke stem gehoord wordt, halen Naser en zijn team inspiratie uit de prehistorische nederzetting Catalhöyük waar geen centrale openbare ruimte was. Bewoners konden hun huis alleen via andere huizen bereiken, het was een samenleving zonder hiërarchie. De leerlingen zoeken antwoorden op hun vragen – Hoe vermijd je haatberichten? Hoe geef je kritische stemmen ruimte? – door een maquette van een dorp te bouwen met dezelfde structuur als de prehistorische nederzetting. Voor elk probleem bedenken ze een architectonische oplossing. Op haar beurt helpt de architectuur hen om hun ideeën over de app te verfijnen.

Asmita, Gyanendra en Iacob, derdejaars studenten Bedrijfskunde aan de University of Applied Sciences Europe in Amsterdam, en stagiaire-ontwerper LeAnne, ontwerpen een voorlichtingscampagne en de bijbehorende app *Sajha Kheti*.

Asmita en LeAnne hebben net hun prijs in ontvangst genomen van wethouder Bruines.

Met dat ontwerp winnen zij de studentenwedstrijd. Doel van *Sajha Kheti* is om een halt toe te roepen aan de uitbuiting van Nepalese boeren door digitale platforms. Momenteel uploaden deze boeren foto's van hun gewassen in zogenaamd nuttige apps zoals PlantFix. De big tech bedrijven achter de apps gebruiken de gegevens van de boeren om AI-systemen te trainen en verkopen de technologie vervolgens aan buitenlandse landbouwbedrijven. Op hun beurt kunnen die dan weer voorspellen wanneer de boeren zullen oogsten. Vlak voor de oogst zorgen de handelaren in

gewassen er dan voor dat de prijzen dalen. *Sajha Kheti* moet deze trend keren. Het moet een coöperatief platform worden dat 80 procent van de winst teruggeeft aan lokale boeren. Gegevens van inheemse boeren blijven in Nepal en hun traditionele ecologische kennis wordt gekoppeld aan lokaal getrainde AI.

Speciale vermelding krijgt ook het kunstwerk *Interface* van Luuk, vierdejaars student Digital Design and Motion aan het Sint-Lucas College in Eindhoven. Hij heeft een helm gemaakt van oude computeronderdelen.

Foto ©BuroLab

Luuk heeft hiervoor zelf die computers gedemonteerd. In een korte video laat hij zien hoe *Interface* symbool staat voor de manipulatie en gegevensdiefstal door grote technologiebedrijven. Daar zijn we volgens Luuk nog steeds onvoldoende tegen beschermd. Het ontwerp onttrekt deze bedrijven ook een belangrijk machtsmiddel, namelijk gezichtsherkenning. Met zijn ontwerp wil Luuk vooral een discussie op gang brengen over de snelle en vaak automatische manier waarop we onze privacy opgeven. Directeur Magriet Schavemaker belooft tijdens de uitreiking een plekje voor *Interface* in het Kunstmuseum. Voor meer informatie over de andere finalisten en foto's van hun ontwerp, zie [hier](#).

Behalve een kunststof beeld van Spinoza uit handen van de Haagse wethouder Saskia Bruines – een kunststof kopie van het bronzen beeld dat zij later aan Mbembe overhandigt – krijgen de winnaars een ticket voor de [Brainwash Night](#) in Amsterdam (maart 2026) en een jaarabonnement op *Filosofie Magazine*. De docenten van de winnende ontwerpen ontvangen daarnaast een bedrag van 250 euro om met hun leerlingen of studenten verder te werken aan hun project.

Evaluatie: minder deelnemers dan verwacht, prachtige ontwerpen

Van meet af aan is duidelijk dat de fondsenwerving voor en organisatie van de Achille Mbembe Challenge een enorme uitdaging wordt. Anders dan in de vorige edities van de Spinozalens is er namelijk minder tijd. Pas in november 2024 wordt de laureaat aan het bestuur voorgedragen, in plaats van – zoals gebruikelijk – voor de zomervakantie (van 2024). Eind december 2024 staan weliswaar de eerste contouren voor het educatieproject op papier, maar de zoektocht naar geschikte samenwerkingspartners moet dan nog beginnen. Pas in april 2025 is het projectteam operationeel, terwijl de fondsen en sponsors al benaderd moeten worden.

De late start van het project vormt waarschijnlijk een belangrijke reden waarom er zich minder deelnemers melden dan gehoopt. Zo kan de werving van docenten pas rond de meivakantie beginnen, dus vlak voor de examenperiode en een paar weken voor de zomervakantie, terwijl er op dat moment nog nauwelijks educatief materiaal online staat. Ook is er te weinig tijd om docenten intensief te betrekken bij de ontwikkeling van het educatief materiaal en hun behoeften aan ondersteuning te peilen, al geven twee docenten wel feedback op een aantal onderdelen. In plaats van de beoogde 25 klassen of groepen leerlingen uit het vwo, schrijven zich vijf docenten in met zeven klassen of groepen scholieren. De bedoeling was vijf mbo-klassen te bereiken, dat worden er uiteindelijk twee. Voor hbo- en universiteitsstudenten die mogelijk interesse hebben om in hun eigen tijd, dus buiten hun lesprogramma om, aan de wedstrijd deel te nemen, is ook de timing van de wedstrijd niet ideaal. Bij een eerdere ontwerpwedstrijd konden studenten al tijdens de zomervakantie aan de slag, een periode waarin ze meer vrije tijd hebben. Ondanks de populariteit van Achille Mbembe bij jonge mensen (die nog eens bevestigd wordt tijdens zijn bezoek aan Nederland en België met uitverkochte zalen vol jonge mensen), doen er weinig studenten uit het hoger onderwijs mee.

Ook al betreurt het projectteam het tegenvallend aantal deelnemers, de teamleden zijn onder de indruk van de kwaliteit van de meeste inzendingen. Daarnaast blijkt uit de ingevulde vragenformulieren dat deelnemers zich Mbembes concept van het 'universele recht om adem te halen' voldoende eigen hebben gemaakt en soms ook andere begrippen uit zijn werk hebben opgepikt. Bovendien is de inzet van de finalisten zonder meer groot. Ook blijkt het project soms

grote impact te hebben. Al in de eerste weken meldt een docent dat zijn overwegend witte leerlingen geen idee hadden wat het betekent om zwart te zijn op hun witte school. De Challenge heeft hun de ogen geopend.

Om het materiaal en de verschillende onderdelen van de Challenge goed te kunnen evalueren, stuurt het projectteam medio december 2025 een vragenlijst naar de deelnemende docenten, leerlingen en studenten. Alle docenten sturen een ingevuld formulier terug; ook één leerling doet dat namens haar team, net als twee mbo-studenten van verschillende opleidingen.

De Vlaams-Congolese auteur en documentaire-maker Don Moussa Pandzou in een [instructievideo](#).

In de enquête worden deelnemers gevraagd het educatief materiaal met een cijfer tussen de 1 en de 5 te waarderen. Daar komt het volgende uit:

- De [beschrijvingen van de casussen](#) worden met een gemiddelde score van 3,9 gewaardeerd;
- De [podcast](#) *Het universele recht om adem te halen* wordt gewaardeerd met een gemiddelde score van 4. De podcast bereikt overigens een aanzienlijk groter publiek dan alleen de deelnemers van de challenge. Tot eind januari 2026 wordt hij 3325 keer beluisterd! Waarschijnlijk heeft de expliciete vermelding van de podcast in publiciteit rondom Mbembe's boek en de uitreiking hieraan bijgedragen. Ook verschijnt de podcast in de al bestaande filosofische reeks *Kluwen*; de makers van de podcast beschikken over een groot netwerk en besteden er aandacht aan op hun socials;
- De instructievideo's – zie [hier](#), [hier](#) en [hier](#) – worden gewaardeerd met een 3,75;
- De moeilijkheidsgraad van het educatief materiaal beoordelen nagenoeg alle deelnemers met een 'precies goed'. Slechts één leerling laat namens een groep (hoogbegaafde!) deelnemers weten dat het te makkelijk is.
- Behalve één mbo-docent – 'mijn studenten zijn dat niet gewend' – vinden andere docenten en deelnemers het filosofische gehalte van het materiaal precies goed.

Verder hebben docenten de wedstrijd makkelijk kunnen integreren in hun lesprogramma, al geven twee vwo-docenten aan dat de Challenge behoorlijk wat voorbereidingstijd heeft gevraagd omdat ze zich in drie casussen moesten verdiepen. De [handleiding](#) voor docenten waarderen ze met een 3,75. Op één docent na, zijn alle docenten van plan het materiaal in de toekomst nog eens te gebruiken. De hbo-docent, die een module AI & Ethiek verzorgt, zal de Challenge ook komend studiejaar voor haar studenten organiseren. De digitale coaching-sessies worden met gemiddeld een 4,5 gewaardeerd. Een docent schrijft: 'De sessies hebben de projecten van mijn beide teams minstens een paar niveaus omhoog getild.'

De finalisten en hun docenten waarden de training tijdens de finalistendag met gemiddeld een 3,6 – met scores variërend van een 2 tot een 5. De hbo-docent vond het programma te lang. Haar Engelstalige studenten konden de plenaire gedeeltes vaak niet volgen, omdat er te snel naar het Nederlands werd geschakeld. Achteraf kun je je afvragen hoe zinvol het was om plenaire onderdelen te programmeren voor zo'n divers gezelschap (wat type onderwijs, leeftijd en moedertaal betreft). De kroon op dag is zonder meer de presentatie van de finalisten – vijf teams en twee individuele presentaties – aan de jury. Ze waarden de inhoudelijke vragen de juryleden met een gemiddelde score van 4,7 en voelen zich ook op hun gemak tijdens het jureren.

Twee studenten en een docent op het puntje van hun stoel (Meet & Greet). Foto ©BuroLab

Voor de finalisten en hun begeleiders is het absolute hoogtepunt van de Challenge de Meet & Greet met Achille Mbembe, zo blijkt uit de vragenlijst. De bijeenkomst wordt met een 4,5 gewaardeerd. Eén docent geeft de bijeenkomst zelfs een 50!!! 😊. Ook hier voelen de jongeren zich voldoende op hun gemak om een vraag te stellen, blijkt uit de enquête.

De meeste docenten die met hun leerlingen of studenten aan de Challenge deelnamen, hebben inmiddels hun hulp aangeboden bij de ontwikkeling van het educatieve programma rondom de laureaat van 2027. Gelukkig zal er in de komende editie van de Spinozalens meer tijd zijn om docenten en hun vakorganisaties intensiever bij het educatieproject te betrekken.

Finalisten van de Challenge, hun docenten en juryleden verzamelen zich om van het Mauritshuis naar het Kunstmuseum te wandelen. De wandeling wordt georganiseerd door Cities for Better Health, een initiatief van NovoNordisk.

5. Beleid en toekomst: menselijke vrijheid

De afgelopen twee jaar heeft het bestuur van de Stichting Internationale Spinozaprijs de educatieve en publieksprogramma's rondom de laureaat veilig kunnen stellen. Het bestuur vindt aansluiting bij de gemeente Den Haag en diverse organisaties rondom Spinoza en de publieksfilosofie in de hofstad. Ook organiseert de stichting haar activiteiten – de uitreiking en de Meet & Greet van jongeren met de laureaat – met het Mauritshuis en het Kunstmuseum, twee toonaangevende Haagse musea. Door deze Haagse allianties krijgt de Spinozalens een stevige inbedding in de stad van vrede en recht.

Om jongere doelgroepen aan zich te binden en op de hoogte te blijven van nieuwe ontwikkelingen in de filosofie en aanverwante disciplines, treden in 2024 twee jonge filosofen toe tot het bestuur van de stichting. Onder leiding van Jet Bussemaker, sinds november 2025 de nieuwe voorzitter, formuleert het bestuur een inhoudelijk programma voor de komende edities van de Spinozalens. Het komende decennium zal in het teken staan van **de vrije mens**. Onder die noemer vallen urgente thema's zoals de rechtstaat van de toekomst, individuele versus sociale vrijheden en de vraag welke vrijheden de staat moet bevorderen. Met deze programmatische aanpak wil de stichting langdurige allianties aangaan met Nederlandse en Vlaamse onderwijsinstellingen, sponsors en fondsen.

Het eerste thema in het programma wordt **Vrijzinnigheid anno 2027: Hoe vrij te denken in illiberale tijden?** Aanleiding voor het thema wordt de *Ethica* van Spinoza, een boek dat **350 jaar na diens dood** nog altijd veelvuldig bestudeerd wordt, maar aanvankelijk een verborgen bestaan leidde. Bij leven verstopte Spinoza het manuscript van zijn *Ethica* zorgvuldig in een bureaula. Hij pleegde bewust een vorm van zelfcensuur, die nog steeds vragen oproept. Wilde hij zichzelf beschermen? Of wilde hij zijn controversiële ideeën behoeden voor invloeden van buitenaf? Meende Spinoza dat de maatschappij nog niet klaar was voor zijn ideeën? Vragen die ook betrekking hebben op de hedendaagse burger. Wanneer moet je je gedachten delen, hoe doe je dat, en welke gedachten deel je wel en welke niet? Wat is vrijzinnigheid? Want ook de complotdenker zal zich vrijzinnig wanen en waarschijnlijk ook de verstokte opportunist, die meevaart op de vrijzinnigheid van anderen.

In april 2026 gaat een nieuwe, onafhankelijke jury aan de slag onder voorzitterschap van **Arnon Grunberg**, die behalve romans veel essays en andere vormen van non-fictie op zijn naam heeft

staan. Sinds 2024 presenteert hij het Filosofisch Kwintet, een programma van omroep Human. Komend najaar werkt Grunberg aan een hertaling van de *Ethica*. Andere beoogde juryleden zijn Bastiaan Rijpkema, hoogleraar Encyclopedie van de Rechtswetenschap (Universiteit Leiden), Sibö Kanobana, docent sociolinguïstiek en postkoloniale studies (Universiteit Gent en Open Universiteit van Nederland), Pooyan Tamimi Arab, universitair hoofddocent Secular and Religious Studies (Universiteit Utrecht) en Joan de Ruyter, docent filosofie (4^e Gymnasium Amsterdam) en auteur van young adult romans.

6. Laureaat in de pers

In de Nederlandse en Vlaamse pers verschijnen diverse interviews met Achille Mbembe, een column en recensies over zijn werk, impressies over evenementen met Mbembe en een reportage over de Achille Mbembe Challenge.

Lodewijk Dros, 'De "tamelijk elitaire" Peter Henk Steenhuis werkt nu in het mbo: "De theorie moet altijd de praktijk dienen', [Trouw](#), 18 november 2025, (reportage over Friese mbo-klas die meedoet aan de Achille Mbembe Challenge).

Fred de Vries, 'Profiel: Achille Mbembe, Een ongrijpbare rockster', [De Groene Amsterdammer](#), 19 november 2025.

Marthe Hoogendoorn, 'Filosoof Achille Mbembe: "Westers denken leidt ons richting een catastrofe"', in [OneWorld](#), 25 november 2025.

Jos Geysels, 'Achille Mbembe laat je door een niet-westerse bril naar de wereld kijken in "De aarde als gemeenschap" ★★★★★', in: [De Standaard](#), 27 november 2025.

Roeland Dobbelaer, 'Verslag: Achille Mbembe ontvangt Spinozalens in Kunstmuseum Den Haag', [Boekenkrant](#), 30 november 2025.

Katleen Gabriels over de Spinozalens 2025 bij [De Stemming](#), Omroep L1, 30 november 2025.

Robin Atia e.a., 'De beste filosofische boeken van 2025', [Filosofie Magazine](#), 15 december 2025 (*De aarde als gemeenschap* is één van de zeven geselecteerde boeken).

Sandra Ponzanesi, 'Achille Mbembe came to Utrecht to ask a hard question: how do we make solidarity futureproof? From abolition and anti-apartheid to Gaza and planetary justice, he called for sharing, caring, and repairing—with Africa as a laboratory of the future', blog op de website van de Netherlands Research School of Gender Studies, [NOG](#).

Martha Claeys, 'Het is hoogtijd voor een herverdeling van ademruimte in de Lage Landen', column over het universele recht om te ademen in [Trouw](#), 2 december 2025.

Wilfred van de Poll, 'Filosoof Achille Mbembe: het Europese hiërarchische denken heeft de aarde uitgeput', [Trouw](#), 6 december 2025.

Erwin Jans, 'Achille Mbembe: "Het is onze plicht om te herstellen wat we hebben vernield."', [MO*](#), 10 januari 2026.

Hille Steenhuis en Peter Henk Steenhuis, 'Een jaar lang onderzoeken, uitproberen en ontdekken bij Firda', in [Het Friesch Dagblad](#), 17 januari 2026 (artikel onder meer over de Challenge)

Robin Atia, 'Achille Mbembe: Materie leeft en kan handelen', in [Filosofie Magazine](#), 19 januari 2026.

Colofon

Bestuur

Prof.dr. Karen Maex (voorzitter t/m oktober 2025),
prof.dr. Jet Bussemaker (voorzitter v.a. november
2025), mr. Frederik Schutte (penningmeester), dr.
Daan Roovers, dr. Katleen Gabriels, prof. dr.
Andrea Sangiacomo, Eveline Groot, MA

Jury 2024-2025

Prof.dr. Huub Dijkstra (voorzitter), prof.dr.
Behnam Taebi, prof.dr. Sandra Ponzanesi, dr.
Naomi Jacobs, lic. Manu Claeys

Ondersteuning bestuur en jury

Drs. Regine Dugardyn, info@spinozalens.nl en
www.spinozalens.nl

Organisatie uitreiking 2025

Esther Didden, BA & BfA

Projectteam Achille Mbembe Challenge

Regine Dugardyn en Laura Abbink, BfA (namens
Spinozalens), Lorenzo Gerbi, MeD & MA (namens
Baltan Laboratories) en Anouck Wolf, MA (namens
Wereldmuseum)

Vormgeving Challenge en logo Spinozalens

BuroLab

Jury Achille Mbembe Challenge

Drs. Martine Gosselink (voorzitter), dr. Katleen
Gabriels, dr. Daphina Misiedjan en Erica
Gargaglione, MA

Moderator finalistendag

Marc van Dijk, MA

Podcast 'Het universele recht om adem te halen'

Dr. Martha Claeys en Dr. Lotte Spreeuwenberg

Instructievideo's Challenge

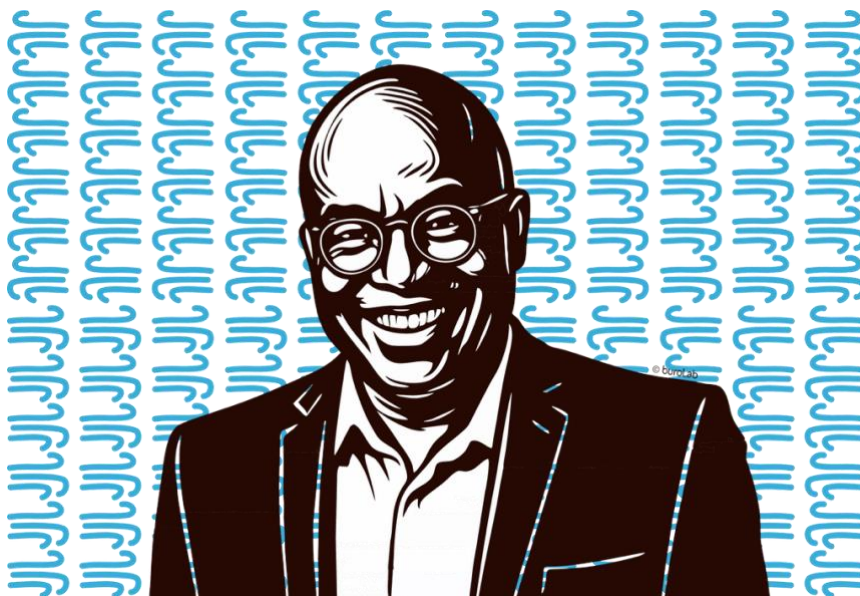
Don Moussa Pandzou, BA

Partners, fondsen en sponsors

Anton Jurgens Fonds, Baltan Laboratories,
Koninklijke Boom Uitgevers, Brainwash Festival,
BuroLab, Cultuurfonds, Filosofie Magazine,
Gemeente Den Haag, IAS (Amsterdam University),
imec, KU Leuven, Kunstmuseum, M.A.O.C. Gravin
van Bylandt Stichting, MAS, Mauritshuis, Novo
Nordisk, Universiteit Utrecht, Stichting de Filosoof,
Stichting Utopa, Socrates & co, Université Libre de
Bruxelles en Wereldmuseum

Tekst activiteitenverslag

Regine Dugardyn, drs. Phons Link (eindredactie)

Illustratie © BuroLab